6. «Pekel'ni sanktsiyi» dlya ukrayins'kykh kompaniy: perelik iz 919 yurosib v YouControl. Rezhym dostupu: https://yur–gazeta.com/golovna/pekelni–sankciyi–dlya–ukrayinskih–kompaniy–perelik–iz–919–yurosib–v–youcontrol–.html

7. Postanova Pravlinnya Natsional'noho banku Ukrayiny vid 24 lyutoho 2022 roku. Rezhym dostupu: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500–22#Text

8. Power Banking. Power Banking. URL: https://power.bank.gov.ua/.

9. Za 2022 rik banky skorotyly kozhne p'yate viddilennya – ohlyad bankivs'koho sektoru vid NBU | Think brave. Think brave | Ostanni novyny biznesu Ukrayiny. URL: https://biz.ligazakon.net/news/217614_za–2022–rk–banki–skorotili–kozhne–pyate–vddlennya–––oglyad–bankvskogo–sektoru–vd–nbu.

10. Pro finansovyy monitorynh pidsanktsiynykh osib Natsional'nym bankom Ukrayiny: https://bank.gov.ua/ua/supervision/monitoring/sanctions.

11. Pro vnesennya zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrayiny ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrayiny shchodo diyi norm na period diyi voyennoho stanu: Zakon Ukrayiny vid 15.03.2022r. № 2120–IX. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/T222120?an=1.

Дані про авторів

Дорошенко Олена Сергіївна,

магістрант кафедри економіки і підприємництва,НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

https://orcid.org/0000–0003–3997–5211

Марченко Валентина Миколаївна,

д. е. н, професор, професор кафедри економіки і підприємництва, НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

https://orcid.org/0000–0002–4756–3703

Data about the authors

Olena Doroshenko,

Master's student, Department of Economics and Entrepreneurship, NTUU «Kyiv Polytechnic Institute»

Valentyna Marchenko,

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Economics and Entrepreneurship, NTUU «Kyiv Polytechnic Institute»

УДК 336.76

https://doi.org/10.5281/zenodo.16406853

КРАСНОПЬОРОВ О. Г.

Ринок деривативів України: виклики розвитку в умовах фінансової глобалізації

Актуальність теми дослідження. *Необхідність вивчення ринку деривативів обумовлена швидким розвитком глобалізованих фінансових систем та цифрових технологій, які сприяють розширенню спектра фінансових інструментів. Попри розвиток фондових ринків, в Україні ринок деривативів ще перебуває на стадії становлення, що зумовлено низкою проблем, зокрема обмеженим досвідом їх використання, недостатньо розвиненою нормативно–правовою базою та низьким рівнем фінансової грамотності. Однак, в умовах економічної нестабільності та швидких змін на глобальних ринках, використання деривативів є важливим інструментом для мінімізації фінансових ризиків. Тому важливо сприяти розвитку цього ринку, що дозволить зменшити ризики для учасників та інтегрувати Україну в глобальний фінансовий простір.*

Метою статті *є поглиблення теоретичних та практичних аспектів розвитку ринку деривативів України в умовах фінансової глобалізації.*

Завдання дослідження. *Обґрунтувати необхідність розбудови ринку деривативних інструментів в Україні крізь призму широкого діапазону його функцій, визначити стимулюючі заходи, що сприяли розбудові інфраструктурного забезпечення даного ринку, оцінити показники активності операцій на ринку деривативів, виокремити проблеми та запропонувати заходи, що сприятимуть розвитку ринку.*

Методи дослідження. *Індукція, дедукція, узагальнення, систематизація, наукова абстракція, табличний метод, метод експертних оцінок – склали основну методології дослідження в межах даної роботи.*

Основні результати дослідження. *У статті порушено проблематику низького рівня розвитку ринку похідних фінансових інструментів. Розкрито глибоке значення цього ринку для ефектив–*

© КРАСНОПЬОРОВ О. Г., 2025

ності ринку капіталів та економіки в цілому. Описано базові інституційні засади його організації з фокусом на стимулюючі заходи, що сприяли розбудові. Приділено увагу типологізації похідних інструментів згідно діючого законодавства, систематизовано функціональне призначення ринку деривативних інструментів. Проаналізовано обсяги торгівлі та частки похідних фінансових інструментів серед тих, що торгувалися на організованих операторах ринку цінних паперів. Підтверджено незначну частку операцій з деривативами. Зафіксовано основні проблеми, що є бар'єрами для розвитку ринку деривативів. Запропоновано перелік завдань, що лежать в основі його активізації.

Галузь застосування результатів. *Фінансові ринки, фінансова економіка, фінансові інструменти, фінансові технології, регулювання ринку капіталів, ризик–менеджмент.*

Ключові слова: *ринок капіталів, деривативи, похідні фінансові інструменти, деривативні цінні папери, деривативні контракти, інфраструктура ринку деривативів, фінансовий ринок, хеджування.*

JEL Codes G23, D24, G32, D53, F13

OLEKSANDR KRASNOPOROV

Derivatives market of Ukraine: development challenges in the context of financial globalization

Relevance of the research topic. *The need to study the derivatives market is driven by the rapid development of globalized financial systems and digital technologies, which facilitate the expansion of financial instruments. Despite the growth of securities markets, the derivatives market in Ukraine is still in its formative stages, due to a number of issues, including limited experience with their use, an underdeveloped regulatory framework, and low financial literacy. However, in the context of economic instability and rapid changes in global markets, the use of derivatives is a crucial tool for minimizing financial risks. Therefore, it is important to foster the development of this market, which will reduce risks for market participants and integrate Ukraine into the global financial space.*

The aim of the work *is to deepen the theoretical and practical aspects of the development of the derivatives market in Ukraine under the conditions of financial globalization.*

Research objectives. *The necessity of developing the derivatives market in Ukraine should be justified through the lens of its broad range of functions. Key stimulating measures that have contributed to the development of the market's infrastructural support must be identified. The activity indicators of derivative transactions should be assessed, highlighting the issues that hinder the market's growth. Finally, specific measures should be proposed to foster the further development of the market.*

Research methods. *Induction, deduction, generalization, systematization, scientific abstraction, tabular method, and expert evaluation method formed the core methodology of the research within this work.*

Main research findings. *The article addresses the issue of the low level of development of the derivative financial instruments market. It explores the significant role of this market for the efficiency of the capital market and the economy as a whole. The basic institutional foundations for its organization are discussed, with a focus on the stimulating measures that have contributed to its development. Attention is given to the typology of derivative instruments according to current legislation, and the functional purpose of the derivative instruments market is systematized. The volumes of trade and the shares of derivative financial instruments among those traded on organized securities market operators are analyzed. The insignificant share of derivative transactions is confirmed. The main barriers to the development of the derivatives market are identified. A list of tasks aimed at its activation is proposed.*

Field of application of the results. *Financial markets, financial economics, financial instruments, financial technologies, capital market regulation, risk management.*

Keywords: *capital market, derivatives, derivative financial instruments, derivative securities, derivative contracts, derivative market infrastructure, financial market, hedging.*

Постановка проблеми. Глобалізований фінансовий простір та динамічний розвиток фінансових систем країн світу сприяли видовому розширенню переліку фінансових інструментів і цінних паперів. Важливе місце посідають похідні фінансові інструменти (деривативи). Цифровізація та розвиток фінансових технологій сприяли активізації фондових ринків та суттєво розширили можливості доступу суб'єктів економіки до них. Проте досі зберігається необхідність і прагнення до мінімізації ризиків. Зазначене становить ключові фактори розвитку ринку деривативів. Також економічна сутність деривативів не зводиться виключно до хеджування, а стає гнучким інструментом управління ризиками, виступаючи каталізатором фінансових інновацій. На розвинених фондових ринках та платформах використання похідних інструментів є звичайною практикою. Вона дозволяє ефективно захищати інвестиції від ринкових коливань. Водночас в Україні цей сегмент ринку капіталів досі перебуває на етапі становлення і характеризується низкою проблем: обмеженість досвіду використання деривативів, недосконала нормативна та регулююча системи, що регламентують обіг деривативів, низький рівень фінансової грамотності. Все це гальмує український ринок деривативів. Умови сьогодення, що відзначаються швидкою зміною середовища, нестабільністю, та кризовими явищами вимагає розширення механізмів та інструментів убезпечення учасників ринків капіталу від фінансових втрат. Одним з таких інструментів могли б бути деривативи. Для цього слід стимулювати розвиток ринку деривативних інструментів, як в середині країни, так і з можливістю провадження операцій з ними на світовому ринку. Це пояснюється актуальністю напряму наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З огляду на актуальність проблематики розвитку ринку похідних фінансових інструментів та ряду проблем, що його супроводжують, активність науковців в цьому напрямку є досить високою. Проте варіативні умови, постійні виклики та швидкий розвиток фінансових інновацій змушує адаптовувати наукові підходи до нових реалій. В ході даного наукового дослідження використовувались наукові напрацювання: Іванчук Г. [3], Краснової І. [4], Краснової М. [2], Леснік Т. [5], Примостки Л. [4], Петрука А. [9], Охрименко І. [4], Серажим Ю. [3], Самошкіної І. [3], Щиглюк М. [4].

Метою роботи є поглиблення теоретичних та практичних аспектів розвитку ринку деривативів України в умовах фінансової глобалізації.

Методи дослідження. Індукція, дедукція, узагальнення, систематизація, наукова абстракція, табличний метод, метод експертних оцінок – склали основну методології дослідження в межах даної роботи.

Виклад основного матеріалу. Вітчизняний ринок деривативів не є системоутворюючою частиною ринку капіталів України. Частка деривативів не досягає навіть 1% обсягу торгівлі на ринку. Історія розвитку ринку похідних фінансових інструментів не співпадає з моментом набуття Незалежності. Лише у 2006 році розпочалась активна торгівля ф'ючерсами на валютному ринку, і лише у 2010 році Українська біржа почала працювати над запуском ринку деривативів. Однак з тих пір використання деривативів не набуло належної популярності. Основні учасники ринку відмовляються використовувати деривативи через відсутність довіри до цього інструменту, низьку обізнаність та відсутність нормативних стимулів для цього. Важливим кроком для становлення ринку деривативних інструментів стало його відокремлення від ринку цінних паперів, що набуло відповідного законодавчого закріплення.

З 2024 року в Україні деривативи обертаються на окремому сегменті ринку капіталів. Законотворці визначили деривативні фінансові інструменти як деривативні цінні папери та деривативні контракти. Операції з деривативними інструментами здійснюються в межах ринку деривативних фінансових інструментів, що являє собою: «сукупність учасників ринку деривативних фінансових інструментів та правовідносин між ними, що виникають під час емісії деривативних цінних паперів, укладення деривативних контрактів, вчинення та виконання правочинів щодо деривативних цінних паперів, укладення та виконання договорів про заміну сторони деривативних контрактів, виконання зобов'язань за деривативними фінансовими інструментами. Учасники ринку деривативних фінансових інструментів – це емітенти деривативних цінних паперів, інвестори у фінансові інструменти, які є сторонами деривативних контрактів, інвестори у фінансові інструменти, які набули права власності на деривативні цінні папери, професійні учасники ринків капіталу, особи, які прова-

Таблиця 1. Типологізація деривативів*

№	Тип	Характеристика
1	Ф'ючерс	Стандартизовані біржові контракти передбачають зобов'язання для однієї сторони купити, а для іншої – продати певну кількість базового активу за фіксованою ціною на визначену дату в майбутньому. Такі контракти укладаються на організованому ринку та мають уніфіковані умови щодо обсягу, термінів та типу активу, що сприяє підвищенню ліквідності та зниженню ризиків у процесі торгівлі.
2	Форвард	Індивідуально узгоджені позабіржові контракти, на відміну від стандартизованих ф'ючерсів, укладаються безпосередньо між сторонами та не підлягають біржовому регулюванню. Такі контракти передбачають зобов'язання купити або продати базовий актив за заздалегідь узгодженою ціною на визначену дату в майбутньому. Гнучкість умов щодо обсягу, термінів і специфікації активу дає змогу адаптувати угоду до індивідуальних потреб учасників, проте одночасно підвищує кредитний ризик через відсутність клірингу.
3	Опціон	Опціонні контракти надають їх власнику право, але не зобов'язання, здійснити купівлю або продаж базового активу за фіксованою ціною протягом визначеного періоду. Залежно від типу опціону, реалізація цього права можлива або лише на дату закінчення строку дії контракту (європейський тип), або в будь-який момент до цієї дати включно (американський тип). Така гнучкість забезпечує учасникам ринку ефективний інструмент для управління фінансовими ризиками та реалізації стратегій інвестування.
4	Своп	Своп-контракти передбачають домовленість між двома сторонами щодо обміну грошовими потоками або активами на умовах, визначених заздалегідь. Такий обмін відбувається упродовж встановленого періоду часу згідно з попередньо погодженим графіком та параметрами. Свопи використовуються для управління процентними, валютними та іншими фінансовими ризиками, забезпечуючи гнучкість у реагуванні на зміни ринкових умов.

** Джерело: складено автором за [2, 3].*

дять діяльність, пов'язану з ринками капіталу та організованими товарними ринками, об'єднання професійних учасників ринків капіталу, а також юридичні особи, які провадять діяльність, зазначену в Законі» [1].

Торгівля деривативними фінансовими інструментами може відбуватися на організованому та неорганізованому сегментах ринку капіталів. Організованими ринками є регульовані ринки деривативних контрактів, БТМ та ОТМ. Відповідно до законодавчої бази склад фінансових інструментів, що обертаються на ринку похідних – досить широкий, адже типологізація залежить від типу базового активу. В загальному ж основу ринку похідних інструментів в Україні становлять ф'ючерси, форварди, опціони та свопи (табл. 1).

Серед базових активів можуть бути: цінні папери, валюта, інші деривативні контракти, продукції. Також існують види деривативів, що стосуються кліматичних параметрів, процентних ставок, ставок фрахту, показників інфляції чи будь-яких інших показників економічної статистики.

Відсутнє єдине бачення функціонального призначення деривативних фінансових інструментів. Більшість науковців зосереджують увагу на хеджуванні. Втім не слід оминати увагою спекулятивні можливості, які становлять інтерес для учасників ринку, що займають агресивні стратегії. В макроекономічному контексті використання деривативів сприяє збільшенню об'ємів фондового ринку. Також деривативи реагують на зміну ринкових умов, тим самим інформуючи учасників про стан кон'юнктури. Якщо більш глибоко розглядати функціонал деривативів в контексті мінімізації ризиків, то варто згадати й можливості управління ризиками та надання можливості здійснювати високоризикові операції. Розширення можливостей для суб'єктів укладання угоди в умовах дефіцитності фінансування також є однією з можливостей, що надають деривативи, адже за участі деривативів відбувається відстрочка платежів. Таким чином серед основних функцій деривативів слід виокремлювати:

• хеджування ризиків – передбачає не лише розширення можливостей управління, а й мінімізацію ризиків;

• інформаційна функція – ціна деривативів є індикатором ринкової кон'юнктури;

• можливість відстрочки платежу та поставки базового активу – розширення можливостей для учасників угоди в нестабільних умовах;

• сприяння руху капіталу – допомагає ефективно перерозподіляти фінансові ресурси між учасниками ринку, забезпечуючи доступ до капі-

талу та управління ризиками незалежно від географічного розташування;

• підвищення ліквідності ринку капіталу – завдяки деривативам учасники ринку можуть швидше і з меншими витратами купувати або продавати фінансові активи, що сприяє активнішому обігу капіталу;

• розширення можливостей оптимізації інвестиційних портфелів – деривативи дозволяють диверсифікувати портфель відповідно до обраної інвестиційної стратегії успішно балансуючи ризик та дохідність;

• інтеграційна функція – деривативи сприяють інтеграції товарного та фінансового ринку;

• інноваційна функція – ринок деривативів сприяє створенню нових гібридних фінансових інструментів.

Під час формування ефективних стратегій управління фінансовими ризиками доцільно розрізняти три основні типи хеджування: а) операційне (балансове) хеджування, яке забезпечує гнучкість у веденні операційної діяльності; б) ринкове (зовнішнє) хеджування, що передбачає застосування деривативів для нейтралізації коливань прибутку; в) контрактне хеджування, яке включає використання договірних застережень або вбудованих похідних фінансових інструментів. У міжнародній практиці найбільш поширеним напрямом хеджування є хеджування процентного ризику. Частка такого виду коливається від 42–52% до 61,26%. Частка валютних деривативів варіює від 18,67% до 41,45% [4].

Хеджування валютних ризиків за допомогою деривативів посідає особливе місце в Україні. Ефективне функціонування фінансової системи держави потребує стабільної національної валюти та належного рівня міжнародних резервів. Валютна безпека виступає ключовим індикатором ефективності валютної політики та діяльності органів державної влади в контексті реформування і розвитку фінансової системи. Вона характеризується здатністю держави забезпечити достатній обсяг валютних ресурсів для підтримання позитивного сальдо платіжного балансу, виконання зовнішніх зобов'язань, накопичення необхідних резервів та збереження стабільності національної грошової одиниці [5].

Протягом тривалого часу валютні ризики та способи їх мінімізації для українських підприємств залишались малозначущими та неактуальними. Однак, незважаючи на це, міжнародні контракти часто укладались в іноземній валюті, здебільшого в доларах США. Курс валюти підтримувався в межах стабільних значень через інструменти валютної політики НБУ, що, однак, мало негативний вплив на золотовалютні резерви країни. Через це Національний банк України перейшов до стратегії інфляційного таргетування та гнучкого курсоутворення, що, в умовах економічної кризи, призвело до суттєвих негативних наслідків для стабільності національної валюти. Розширення співпраці України з Європейським Союзом забезпечує вітчизняним підприємствам доступ до європейських ринків, сприяючи зростанню торгівлі, руху капіталу та збільшенню обсягів розрахунків в іноземній валюті. В межах розробки та впровадження ефективної стратегії управління валютними ризиками актуалізується оцінка можливостей валютних деривативів в Україні. В цьому ключі варто згадати Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів» [6]. Закон вводить низку реформ у сфері ринків капіталу України, зокрема реформу ринку деривативів, вдосконалення обігу корпоративних облігацій та імплементацію Директиви ЄС №2014/65 від 15 травня 2014 року щодо ринків фінансових інструментів (MiFID II). Це створює основу для розвитку ринку деривативів, запроваджуючи детальне регулювання цих фінансових інструментів і вдосконалюючи механізми виконання зобов'язань за деривативами, операціями репо, позиками цінних паперів, а також угодами, що стосуються цінних паперів, валютних активів, газу та електроенергії (визначені операції). Нормативні зміни визначають деривати як «договір, умови якого передбачають зобов'язання однієї чи обох сторін щодо базового активу, або умови якого залежать від базового показника, і який може включати грошові розрахунки» [6].

З 2020 року значно розширився потенціал розбудови ринку похідних фінансових інструментів. Це стало можливим завдяки використанню ліквідаційного неттінгу. Ліквідаційний неттінг дозволяє одній зі сторін генеральної угоди припинити окремі або всі операції шляхом заліку їхніх поточних вартостей у випадку невиконання зобов'язань іншою стороною або при настанні інших умов, визначених угодою [7].

Одним із ключових чинників, що сприяли розвитку використання валютних деривативів в Україні, стала модернізація інфраструктури фі-

Рисунок 1. Етапи процесу неттінгу в Україні

Джерело: побудовано автором за [6].

нансового ринку. Зокрема, було створено торгові репозиторії – спеціалізовані юридичні структури, які забезпечують ведення централізованого реєстру позабіржових деривативних контрактів. Основна перевага таких репозиторіїв полягає в підвищенні прозорості інформації для державних регуляторів, що сприяє зміцненню фінансової стабільності та ефективнішому виявленню й запобіганню зловживанням на ринку.

Суттєву роль у формуванні ефективного ринку валютних деривативів відіграє уніфікація даних. Вона дозволяє Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку належним чином здійснювати контрольні та наглядові функції. Зокрема, йдеться про застосування загальновизнаних стандартів ідентифікації: ідентифікаторів юридичних осіб (LEI), базових активів або показників (UPI), а також ідентифікаторів операцій (UTI).

Попри те, що кліринг для позабіржових деривативів не є обов'язковим, варто зазначити, що основні ризики сучасного ринку строкових інструментів зосереджені саме у позабіржовому сегменті. Відтак, пріоритетом сучасного регулювання стало посилення контролю за такими операціями. До основних заходів у цьому напрямі належить нагляд за діяльністю учасників позабіржового ринку (особливо дилерів), запровадження обов'язкового клірингу для відповідних фінансових інструментів, а також вимога щодо здійснення торгівлі позабіржовими інструментами через біржі або інші організовані торгові майданчики.

Стан розвитку ринку деривативів в Україні характеризується популярністю цього інструменту в межах організованих ринків. Таблиця (табл. 2) містить дані обсягів торгівлі деривативами на фондових біржах України та частки торгівлі цими інструментами поруч з іншими. Суттєвий вплив на динаміку ринку деривативів мали воєнні дії. У 2023 році фактично були відсутні деривативи на фондових біржах України. Вищеописані заходи мали позитив на динаміку ринку деривативів.

Упродовж 2019–2023 років обсяги торгівлі деривативами на організованих ринках України залишалися незначними, а у 2023 році взагалі були відсутні. Це було зумовлено воєнним станом, низькою ліквідністю та зосередженістю ринку на первинному сегменті державних цінних паперів. Водночас у 2024 році спостерігалося різке пожвавлення цього сегменту – обсяг торгівлі деривативами зріс до 37,3 млрд грн, а їх частка в загальному обсязі торгівлі досягла 5,6%. Така динаміка свідчить про поступове відновлення ринку та зростання попиту на інструменти хеджування ризиків.

Український ринок похідних фінансових інструментів представлений ф'ючерсними контрактами, опціонами, опціонними сертифікатами та державними деривативами. Позабіржовий сегмент займає мізерно мало частку ринку, яка коливається біля 2%. На наш погляд, макроекономічна нестабільність, коливання на ринку цінних паперів та недостатній розвиток ринку деривативів свідчать про доцільність продовження цієї позитивної тенден-

Таблиця 2. Торгівля деривативами на організованих ринках України у 2019–2024 рр.*

Роки / Показники	Обсяг торгівлі деривативами, млн грн	Частка торгівлі деривативами, %
2019	209,52	0,07
2020	83,19	0,02
2021	59,32	0,01
2022	5,87	0,004
2023	0	0
2024	37289,86	5,6

** Джерело: обраховано автором за даними [8].*

Таблиця 3. Проблеми стримування розвитку ринку деривативів та завдання для їх подолання*

Проблеми	Завдання
• недоскональність нормативно–правового підґрунтя щодо регулювання випуску та обігу похідних фінансових інструментів; • низький рівень розвитку відповідної інфраструктури; • низький рівень обізнаності суб'єктів господарювання про переваги деривативних інструментів; • обмеженість спектру інструментів серед деривативів; • відсутність привабливих умов для активізації операцій на ринку.	• розвиток висококапіталізованого та ліквідного ринку фінансових інструментів; • політика активізації діяльності фінансових посередників на ринку похідних інструментів; • модернізація біржової та депозитарної інфраструктури; • створення загальної інформаційної системи для моніторингу ситуації на фондовому ринку; • впровадження міжнародних стандартів функціонування інфраструктури ринків капіталу.

** Джерело: складено автором на основі: [9].*

ції, оскільки біржа має низку переваг, що сприяють зменшенню ризику невиконання сторонами зобов'язань за угодами. У таблиці 3 (табл. 3) зосереджено основні проблеми, що гальмують розвиток ринку деривативів в Україні, а також завдання, які лежать в основі подолання цих проблем.

Таким чином, український ринок деривативних інструментів є низькорозвиненим. В першу чергу, причини полягають в наявності ряду проблем та нереалізованих завдань, що стосуються в більшій мірі, активізації ринків капіталу в цілому. Для його розвитку необхідна послідовна державна політика та системна підтримка інфраструктурних змін. Важливо створити сприятливі умови для учасників ринку шляхом удосконалення нормативно–правової бази. Крім того, слід забезпечити інтеграцію національного ринку до міжнародних фінансових систем та впровадження сучасних технологічних рішень.

Розвинений ринок деривативів сприяє підвищенню фінансової стабільності, оскільки дозволяє ефективно хеджувати ризики. Він також сприяє залученню інвестицій, покращенню ліквідності фінансових ринків та розширенню інструментів управління капіталом. Загалом, функціонуючий ринок похідних інструментів є важливою складовою сучасної фінансової системи та стимулом для сталого економічного зростання.

Висновки

Отже, ринок деривативів в Україні розвивається під впливом глобалізації фінансового простору. В той же час, визначальним є вплив саме внутрішнього середовища, зокрема розвиненості ринку капіталів. Ретроспективний огляд ринку деривативів свідчить про його незначну частку в структурі ринку цінних паперів та відносно повільний розвиток. Важливими кроками для розбудови ринку деривативних інструментів стали концептуальні зміни нормативно–правового забезпечення, що мали місце нещодавно. Нормативне підґрунтя описує можливі види деривативних контрактів та інструментів, які в загальному типологізуються у ф'ючерси, форварди, опціони та свопи. Перевагами деривативних інструментів є їх широке функціональне призначення, яке ефективно реалізується лише на активних ринках. Хоча й хеджування ризиків вважається однією з ключових функцій деривативних інструментів, не слід оминати увагою і інші функції, зокрема: інформаційну, руху капіталу, підвищення ліквідності ринку, оптимізації інвестиційних портфелів, інтеграційну та інноваційну.

В умовах нестабільності валютного середовища важлива місце займає саме хеджування валютних ризиків за допомогою деривативів. Фокусується увага на активізації процесів неттінгу в Україні, що сприяє розширенню потенціалу ринку похідних фінансових інструментів. Більшість операцій з похідними фінансовими інструментами в Україні відбувається в межах організованих операторів – фондових бірж. Проте досі частка таких операцій та їх капіталомісткість є досить низькою. Визначаються ключові проблеми, що стримують розвиток ринку деривативів та пропонуються завдання, що сприяють розв'язанню цих проблем. Подальші наукові пошуки перебувають у фокусі оцінок розвитку ринку деривативів України на тлі міжнародних ринків.

Список використаних джерел:

1. Про ринку капіталу та організовані товарні ринку: Закон України від 23.02.2006 №3480–IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480–15#Text

2. Краснова М.Є. Підвищення можливостей використання деривативів як засобів управління ризиками в Украї–

ні. Економіка і суспільство. 2022. Вип.41. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-63

3. Серажим, Ю. В., Самошкіна, І. Д., & Іванчук Г. К. Ефективність використання деривативів як інструментів хеджування в умовах економічної нестабільності. 2025. Актуальні питання економічних наук. №9. URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.14976717

4. Примостка, Л., Краснова, І., Охрименко, І., Щеглюк, М., & Примостка, А. (2024). ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ ХЕДЖУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, 1(54), 68–82. https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.54.2024.4251

5. Леснік Т.М. Оцінка стану валютної безпеки України. Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. 2017. №2. С. 238–241. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/znpnudps_2017_2_19.pdf

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів: Закон України від 19.06.2020 №738-9. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20#Text

7. Реформа ринку деривативів і запровадження нетінгу в Україні. Sayenko Kharenko. 2020. URL: https://sk.ua/uk/reforma-rinku-derivativiv-i-zaprovad/

8. Інформаційна довідка щодо ринків капіталу. НКЦПФР. URL: https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/

9. Петрук А.О. Аналіз світового та вітчизняного ринків похідних фінансових інструментів. Економіка, управління та адміністрування. 2022. №2(100). URL: https://www.researchgate.net/publication/362675282_Analiz_svitovogo_ta_vitciznanogo_rinkiv_pohidnih_finansovih_instrumentiv/fulltext/637ea3f137878b3e87d8042d/Analiz-svitovogo-ta-vitciznanogo-rinkiv-pohidnih-finansovih-instrumentiv.pdf

References:

1. Pro rynku kapitalu ta orhanizovani tovarni rynky: Zakon Ukrayiny vid 23.02.2006 №3480-IV. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text (in Ukrainian).

2. Krasnova, M.Ye. (2022). Pidvyshchennia mozhlyvostei vykorystannia derivatyviv yak zasobiv upravlinnia ryzykamy v Ukraini. Ekonomika i suspil'stvo, (41). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-63.

3. Serazhim, Y.V., Samoshkina, I.D., & Ivanchuk, H.K. (2025). Efektyvnist vykorystannia derivatyviv yak instrumentiv khezhuvannia v umovakh ekonomichnoi nestabil'nosti. Aktual'ni pytannia ekonomichnykh nauk, (9). https://doi.org/10.5281/zenodo.14976717.

4. Prymostka, L., Krasnova, I., Okhrymenko, I., Shchehliuk, M., & Prymostka, A. (2024). Formuvannia strategii khezhuvannia finansovykh ryzykiv. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, 1(54), 68–82. https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.54.2024.4251.

5. Lesnik, T.M. (2017). Otsinka stanu valiutnoi bezpeky Ukrainy. Zbirnyk naukovykh prats Universytetu derzhavnoi fiskal'noi sluzhby Ukrainy, (2), 238–241. Retrieved from http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/znpnudps_2017_2_19.pdf.

6. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv shchodo sproshchennia zaluchennia investytsii ta zaprovadzhennia novykh finansovykh instrumentiv: Zakon Ukrayiny vid 19.06.2020 №738-9. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20#Text (in Ukrainian).

7. Reforma rynku derivatyviv i zaprovadzhennia nettynh v Ukraini. Sayenko Kharenko. (2020). Retrieved from https://sk.ua/uk/reforma-rinku-derivativiv-i-zaprovad/.

8. Informatsiyna dovidka shchodo rynkiv kapitalu. NKTSFPR. Retrieved from https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/.

9. Petruk, A.O. (2022). Analiz svitovoho ta vitchyznyanoho rynkiv pokhidnykh finansovykh instrumentiv. Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia, 2(100). Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/362675282_Analiz_svitovogo_ta_vitciznanogo_rinkiv_pohidnih_finansovih_instrumentiv/fulltext/637ea3f137878b3e87d8042d/Analiz-svitovogo-ta-vitciznanogo-rinkiv-pohidnih-finansovih-instrumentiv.pdf.

Дані про автора

Краснопьоров Олександр Григорович,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки

https://orcid.org/0009-0006-5802-9940

e-mail: krasnoporov_o@proton.me

Data about the author

Oleksandr Krasnoporov,

PhD student, State research institute for informatization and economic modeling

e-mail: krasnoporov_o@proton.me